

Podborský, Vladimír

[Gollub, Siegfried. Endbronzezeitliche Gräber in Mittel- und Oberschlesien: ein Beitrag zur Gliederung der Lausitzer Kultur]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1961, vol. 10, iss. E6, pp. 240-242

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109029>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Gallii apod., hned Babylónii, Itálii, Galii, Panonii apod., a vedle krajiny zvané Susiana je tu město Suzy (sic!) Jako kuriozitu uvedu tento příklad. Až do nedávna se u nás psalo podle staré řečtiny Kimmeriové, ale v duchu nových Pravidel tu má být jen jedno „m“. Přitom překladatel (nebo redakce) šel na str. 144 ještě dále a podřídil novým našim Pravidlům i samu klasickou řečtinu, neboť píše Kimerikos a Kimerioi.

Pokud jde o mapy, můžeme schválně ty, na kterých jsou názvy psané latinsky, ale v těch mapách, na kterých jsou názvy zčeštěně, je ve psaní jmen — zejména latinských — často až zmatek. Zvláště v tomto směru „vyniká“ mapa za stránkou 704. V ní je spousta rusismů (Avlerkové, Brevkové, Gamaxobiové, Geniochové, Chavkové, Nagarnavalové, Letto-litevské kmeny, Sarmatové carští), nedůsledností (Cadurcové, Vasconové, Vocontiové, Tauriscové apod. proti Kallaikové, Katurigové, Keltikové, Vindelikové apod., a také Skordiscové) a chyb (Sarmatové Hyppofagové a Dahové místo Dákové). Podle toho můžeme soudit, že se některé mapy tiskly, aniž byly dány k posouzení odborníkům.

Souhrnně pak lze o druhém svazku Dějin světa říci tato závěrečná slova: Je to kniha pro naše historiky i pro všechny zájemce o všeobecné dějiny velmi významná a cenná, neboť každý v ní může nalézt základní poučení o růstu výrobních sil, o vývoji výrobních vztahů a také o hlavních rysech historie kterékoli země v posledním tisíciletí starověku. Od výkladu o dějinách politických jsme si sice před přečtením této knihy leckde více slibovali, ale náhradou za to se nám dostalo vylíčení vývoje i těch oblastí, které byly u nás do nedávna většinou zcela opomíjeny.

Josef Česku

Siegfried Gollub, Endbronzezeitliche Gräber in Mittel- und Oberschlesien. Ein Beitrag zur Gliederung der Lausitzer Kultur. Rudolf Habelt Verlag, Bonn 1960. 115 stran + 76 kreslených tabulek (včetně 10 náleзовých mapek).

Je až s podivem, že ve slovanské archeologické literatuře dosud není větší soubornější práce o lužické kultuře ve Slezsku, nepočítáme-li ovšem monografii Zd. Durczewského o hornoslezsko-malopolské skupině lužické kultury. A musíme konstatovat, že nová větší práce s touto tematikou vyšla opět z pera německého autora, navazujícího vědomě na starší německé práce H. Segerovy, M. Jahnovy, na R. Glasera, G. Raschkeho aj. Autor S. Gollub se zaměřil ve své knize na oblast horního, částečně i středního Slezska, v časovém úseku V. per. bronzové doby. Středoslezská oblast je vzata v potaz jen okrajově, autor tu povětšinou těží ze své starší práce (1940) o této části Slezska. Úzké zaměření na hornoslezská popelnicová pole je dáno především materiálovým fondem, který měl pisatel k dispozici, totiž nálezy z několika lužických pohřebišť, prokopaných v době nacistické éry (1940—1943). Nemáme tedy co činiti se soubornou prací v pravém slova smyslu.

Vzpoměli jsme již, že práce buduje na poměrně starším materiálovém fondu, jehož náleзовé okolnosti nejsou vždy plně podchyceny. Dodáváme ještě, že oč méně je v pojednáních přihlédnuto k novým v úvahu přicházejícím výzkumům ve Slezsku, tím více budou mít polští archeologové příležitosti k prověření vlastních Gollubových závěrů. Tyto závěry ostatně nejsou bez zajímavosti ani pro české oblasti lužické kultury.

Rozvržení Gollubovy knihy je asi následující: Po stručném pojednání o hrobových stavbách a pohřebním ritu následuje obšírný typologický rozbor keramiky a bronzových předmětů, dále stanovení dvou územních skupin lužické kultury v horním Slezsku, relativně-chronologické výsledky a konečně dvě kapitoly o vztazích jmenované oblasti k sousedním zemím. Ve druhé části knihy je uveden seznam použité literatury, abecední seznam nalezišť, seznam lokalit k náleзовým mapkám a na 40 stran popisů archeologického pramenného materiálu z 25 pohřebišť, abecedně seřazených (s velmi stručnými údaji, bez uvedení místa uložení, s odkazy na tabulky).

Nehodláme se zastavovat blíže u poměrně dlouhých morfologických rozborů keramiky, které

jsou rozčleněny do dvou časově následných oddílů (1. a 2. stupeň V. per.) a kde je již z citované literatury patrný příklon ke starším německým autorům slezským. Naproti tomu polský srovnávací materiál je tu značně opomenut. Nieméně rozdělení V. periody na 2 časové stupně je z uvedeného rozboru celkem přesvědčivé a je dobře graficky vyjádřeno na závěrečných tabulkách práce (tb. 73—76), na vývoji nejdůležitějších keramických typů. Nečetné bronzové předměty, na něž lužické hroby bývají chudé, nejsou vůdčím elementem typologicko-chronologického třídění, jsou spíše jen jeho doplňkem (brýlovitá ozdoba — brýlovitá spona). Zaznamenané rozdělení V. periody na dva stupně dobře odpovídá J. Filipově periodizaci česko-moravské slezskoplatěnické kultury, resp. jeho prvním dvěma (slezským) stupňům. Odpovídá také obecnému středoevropskému vývoji, kde se mezi výrazným stupněm Ha A a Ha B počíná rýsovat zřejmý samostatný horizont (v jihomoravské oblasti stupeň Klentnice). Tento přechodný horizont bude snad i na základě bronzových souprav možno postavit vedle Gollubova a Filipova 1. stupně, zatím co následný 2. stupeň těchto autorů lze synchronizovat (Gollub, str. 55) s horizontem Štítary—Hostomice—Stillfried (—Podolí), tedy s mladou fází st. Ha B. Spolu s Gollubem můžeme potvrdit, že hranice naznačených stupňů se vzájemně poněkud překrývají, nejsou vždy bezpečně oddělitelné.

Gollubovo vypracování dvou dílčích hornoslezských lužických oblastí (severní a jižní) lze rovněž plně akceptovat. Škoda, že autor ještě neznal stať M. Gedla (*Silesia antiqua* I, 1959, 11 ad.), který došel zhruba ke stejným závěrům, vyděliv pro IV. a V. per. samostatnou t. zv. hlubčickou skupinu lužické kultury se středisky v okolí polských Glubczyce a československé Opavy, tedy v jižní části Hor. Slezska. Oba autoři Gollub i Gedl zdůrazňují průchodný charakter skupiny, jež mají na mysli, její zprostředkující význam směrem k severu a její příbuznost s moravským materiálem. Ostatně příbuznost lužické keramiky Hor. Slezska a Moravy byla již dávno rozpoznána a zraší se již ve Filipově názvu „hornoslezsko-moravská větev lužické kultury“ (*Pravěké Československo*, 203). Zmíněné 2 Gollubovy hornoslezské skupiny, z nichž severní má blízko k okruhu středoslezskému, jsou vypracovány nejen na odlišnostech v hmotné kultuře, ale i na úpravách hrobů a ritu. Bylo by třeba ještě blíže objasnit poměr těchto hornoslezských skupin k Durczewského „hornoslezsko-malopolské“ skupině. Ve tvarové náplni jsou tu ovšem veliké shody, zejména se severohornoslezskou částí, kde najdeme obdoby i tzv. ivanovické (adamovické) skupiny kostrových hrobů. Tyto mnohostranné shody Gollub konstatuje s odvoláním na starší myšlenky Raschkeovy, blíže však poměr mezi jím stanovenými skupinami a skupinou Durczewského neosvětluje. Podle již uváděné práce M. Gedla by hranici obou mohla tvořit řeka Odra.

Poslední závaznou myšlenkou S. Gollubovou, již dokládá ve své práci, je otázka migrace hotové tzv. slezské kultury do vých. Čech a na Moravu. Východištěm předpokládané expance „slezské vlny“ lužického lidu měla být právě oblast hornoslezská, našim zemím nejbližší. Zásadou recenzované knihy je možno si učinit celkový obraz o výrazových odstínech hornoslezské keramiky z období, na jehož počátku mělo dojít k oné historické expansi. A tu při srovnání s česko-moravským materiálem je přes všechnu příbuznost patrné jisté odstínění, zejména ve výzdobě, a Gollub je správně vykládá plynulým domácím vývojem ze starších základů (str. 56) v obou okruzích. Uvádí proto řadu dokladů typologických a ukazuje na některé hrobové celky české a lužicko-slezským tvarovým přechodem (Skalice, Libochovany, Praha-Pankrác). Tu překonává autor tradiční pojetí vzniku slezské kultury, vypracované zejména pražskou školou. Bylo-li o platnosti tohoto pojetí pro Moravu již dlouho pochybováno, není podle Gollubových vývodů žádných podkladů pro migraci skupin lidu se slezskou kulturou ani do Čech (str. 58).

Tím je vcelku vyčerpána náplň Gollubovy práce po stránce obsahové. Je třeba zdůraznit jeden negativní rys práce: ignorování slovanské nomenklatury a nové polské správní soustavy v oblasti Slezska. Jména lokalit jsou v práci i na mapkách uváděna důsledně v německém znění

a pokud se uvádí u názvu lokality vyšší organizačně-správní jednotka, je to vždy dnes již imaginární německý Kreis, nemající nic společného se správní soustavou poválečného Polska. V tomto ohledu je navázání na díla německých slezských archeologů nesprávné, neboť neodpovídá současné politické situaci. Také pokud jde o uvádění českých jmen či nalezišť je volena obyčejně německá forma, někdy i jména převzatá z české literatury jsou uvedena v přepisu (např. Prag-Pankrác, Libochowan). Pomijíme tu drobné přestupky proti interpunkci či záměně hlásek v některých českých slovech, pokud ovšem při tom nedochází k věcné záměně významové (např. Domamyslice bei Prešov, str. 37).

Uvedli jsme sice řadu výhod ke Gollubově práci, ne však ve snaze, aby závěrečné slovo vyznělo jako úplný odsudek knihy. Vycházíme z přesvědčení, že uceleným archeologicko-historickým monografiím o pravěkých kulturách celoevropského významu musí předcházet dílčí, analytické práce, zveřejňující a hodnotící určité materiálové celky. Jednou takovou dílčí monografií o lužické kultuře, kultuře nepochybně mimořádného významu, tato práce je.

Vladimír Podborský

Georg Kossack, Südbayern während der Hallstattzeit, I — ein Textband mit 48 Abbildungen u. 5 Tabellen, II — ein Tafelband mit 155 Tafeln. Römisch-Germanische Forschungen, Bd. 24. Berlin 1959.

Již první zevrubnější pohled na toto dílo, autorovu habilitační práci, vzbuzuje dojem důkladnosti a suverénního zvládnutí obsáhlého pramenného materiálu. Bližší seznámení s tímto dvou-svazkovým dílem velkého formátu nás nejen v prvním dojmu utvrdí, ale přesvědčí nás i o autorových schopnostech k vytvoření široce pojaté syntézy. Ač nechal stranou současně těžko nebo vůbec neřešitelné otázky (etnická příslušnost, jazykové prvky, existence větších organizačně-spoločenských jednotek), učinil autor velmi mnoho zejména pro poznání ekonomicko-sociálních prvků halštatské doby a tím povýšil svou práci ze stavu běžných archeologických studií na tématicky vyrovnanou monografii o důležitém úseku pravěku v jižním Německu.

Obsáhlý a dobře zpracovaný materiálový fond, shrnující popisně a kresebně prameny hmotné kultury halštatské doby (HC, D) z Bavorska jižně od Dunaje, je ukončen k roku 1956. Vlastní soupisová část je doplněna asi 30 obrázky přímo v textu a obsahuje 445 lokalit, průběžně očíslovaných a seřazených abecedně v rámci 4 hlavních správních oblastí (Schwaben, Oberbayern, Niederbayern a Oberpfalz). Technika seřazení podrobných dat, důsledně zachovaná jednotnost, vhodný výběr a úplnost údajů snesou i nejpřísnější kritické měřítko. Čtenář uvítá, že k důležitým komplexům je v soupise uveden i srovnávací materiál s citací potřebné literatury, téměř vždy podrobné datování náleзовých komplexů, jejich uložení atd. Přihlížejíce k tomu, že většina materiálu, jak hrobového tak i sídlištního, je zachycena na tabulkách ve II. dílu práce, můžeme říci, že kniha se stane jednou pro vždy výchozím pramenem pro dané téma. Textová část knihy je uzavřena (str. 276—315 I. dílu) vysvětlivkami k obrázkům, k náleзовým mapkám, soupisem museí a sbírek, rejstříkem lokalit a rejstříkem předmětů a typů. II. díl práce přináší dokonale utříděný a vhodným stylem reprodukováný doplněk textu. Po úvodních přehledných tabulkách tvoří podstatnou část svazku kresby náleзовých celků (tab. 18—145). Zbytek pak jsou plánky, mapky a zejména vítané přehledné mapky rozšíření důležitých archeologických typů. Prostorově je na nich zahrnuta široká oblast střední Evropy od Porýní přes Čechy až po Moravu, na jih pak přes Alpy po Jaderské moře.

Vlastní vědecké pojednání Kossackovo vyrůstá tedy z bohatého materiálového fondu. Čítá plných 130 stran textu a je doplněno přehlednými tabulkami a grafickými schémata. Toto pojednání se rozbíhá ve třech směrech: ve směru otázek relativní a absolutní chronologie, v okruhu otázek geograficko-sídlištních a konečně ve směru spletitých problémů hospodářsko-spoločenských, které bychom mohli shrnout v našem pojetí do okruhu dějin výrobních sil a vztahů.